

Open Universiteit

Werkgroep Kunst & Erfgoed

Jaarverslag 2022

Jaarverslag

Werkgroep Kunst & Erfgoed 2022

Inleiding

De Open Universiteit, opgericht in 1984, is een jonge universiteit, zeker in vergelijking met universiteiten als in Leiden (1575) of Groningen (1614). Zij heeft echter (ook) een interessante aanloop gehad en in de afgelopen vijfendertig jaar bijzondere ontwikkelingen doorgemaakt. De Open Universiteit beschikt over boeiend academisch erfgoed en een kunstcollectie die vooral in de eerste helft van haar bestaan is opgebouwd.

In het afgelopen decennium is binnen de Open Universiteit zowel het enthousiasme voor als de daadwerkelijke activiteiten op het gebied van de kunst en het erfgoed toegenomen. Nadat er in 2013 in gebouw Athabasca een ruimte beschikbaar kwam die als erfgoeddepot ging dienen, is er veel historisch materiaal verzameld en werd er vaker dan voorheen aandacht aan de geschiedenis geschonken. Deze aanloop resulteerde in de oprichting van een werkgroep Kunst en Erfgoed en de aanstelling van een conservator kunst & erfgoed voor 0,2 fte in september 2020 (en een materieel budget van € 1.000) bij de afdeling Academische Zaken.

Documentatie over de oprichting van de Open Universiteit in het depot

Over toetskapjes, leereenheden en een virtuele klas

bijna 40 jaar onderwijsontwikkeling aan de Open Universiteit

Innovatief zijn in het bieden van universitair afstandsonderwijs, dat streeft de Open Universiteit (OU) al vanaf haar oprichting in 1984 na. Kathleen Schlusmans stond, samen met kwartiermakers van het eerste uur, aan de wieg hiervan. Binnen die interdisciplinaire samenwerking heeft zij zich 37 jaar lang ingezet voor de vernieuwing van het hoger onderwijs. In het najaar van 2020 ging Kathleen met pensioen. Haar afscheid vormt de aanleiding om een expositie te wijden aan een aantal prominente thema's uit bijna 40 jaar onderwijsontwikkeling aan de OU. Door haar langdurige betrokkenheid bij de OU is Kathleen in verschillende functies en afdelingen werkzaam geweest en heeft zij allerlei koerswijzigingen meegemaakt.

Zo vraagt afstandsonderwijs om een andere aanpak dan regulier onderwijs. De onderwijsontwikkeling aan de OU heeft altijd op drie pijlers berust: vak-inhoud, didactiek en onderwijstechnologie, de mekking heeft zij zich 37 jaar lang ingezet voor de vernieuwing van het hoger onderwijs. Binnen die interdisciplinaire samenwerking heeft zij zich 37 jaar lang ingezet voor de vernieuwing van het hoger onderwijs. Binnen die interdisciplinaire samenwerking heeft zij zich 37 jaar lang ingezet voor de vernieuwing van het hoger onderwijs.

Huidige expositie met thema onderwijsontwikkeling

In maart 2022 werd er voor het eerst een jaarverslag opgemaakt waarin ook de plannen voor 2022 werden aangestipt. In dit tweede jaarverslag wordt hierover in beknopte vorm gerapporteerd. Dat de werkgroep succesvol is in het onder de aandacht brengen van de tot nu toe bijeengebrachte erfgoedcollectie, blijkt uit het feit dat steeds meer medewerkers de conservator of de andere leden van de werkgroep weten te vinden. Zo worden er spullen afgeleverd bij het depot, wordt gevraagd naar de uitleen daarvan voor aankleding van het afscheid van een medewerker of willen medewerkers stukken raadplegen. Twee andere voorbeelden van hergebruik uit 2022: de huidige expositie in Pretoria heeft geleid tot een 'bruikleen' aan een medewerker van de faculteit Onderwijswetenschappen die graag materiaal wilde gebruiken bij het ontwikkelen van een cursus. En de afdeling soundvision/multimedia van ECO wilde voor de aankleding van opnames in de OU studio graag gebruik maken van kunst die in het depot staat (en eveneens wordt beheerd door de conservator Kunst en Erfgoed).

Samenstelling Werkgroep

De leden van de Werkgroep zijn afkomstig uit verschillende gelederen van de Open Universiteit. In alfabetische volgorde: Lucie Bastiaens (AZ, conservator kunst & erfgoed, secretaris werkgroep), Katrine Bengtsson (AZ), Frans Bogaert (oud-medewerker), Pieter de Bruijn (CW), Miranda de Kort (BU), Ivonne Lipsch (ECO), Vivian Rempelberg (OS) en Jeroen Winkels (AZ, voorzitter werkgroep). Ivonne Lipsch verliet vanwege een verandering van werkzaamheden de werkgroep eind 2022.

De werkgroep kwam in februari, mei, september en november in hybride vorm bijeen om lopende zaken en toekomstige plannen te bespreken*. In deze kwartaal overleggen stelt de conservator de leden op de hoogte van haar werkzaamheden en worden deze geëvalueerd, plannen gemaakt, prioriteiten opgesteld en taken verdeeld. De werkgroep fungeert dus als klankbordgroep voor de conservator, maar ook als (mede) uitvoerend orgaan. Het voornemen van de werkgroep om de banden met oud-medewerkers aan te halen, niet alleen als doelgroep maar tevens om hen uit te nodigen een bijdrage te leveren aan het beheer van ons erfgoed – denk aan het beschrijven en dateren van artefacten of beeldmateriaal, werd in 2022 niet gerealiseerd.

Permanente en wisselende exposities

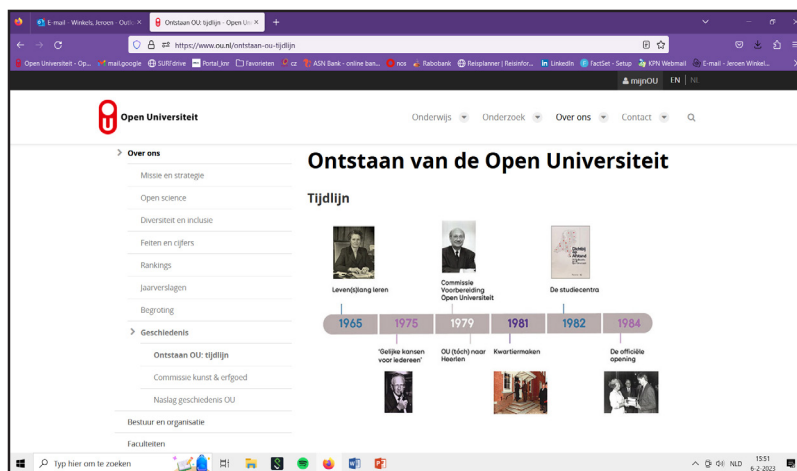
Tijdens één van de COVID-lockdowns en daarom zonder medewerkers van de Open Universiteit en zonder extern publiek kwam eind 2021 de eerste expositie op een vaste plek in gebouw Pretoria gereed. De expositie in 2022 ging over onderwijsontwikkeling en het vertrek van medewerker van het eerste uur, dr. Kathleen Schlusmans, eind 2021 vormde mede de aanleiding. Het promotiefilmpje draaide op de televisieschermen in de andere gebouwen op de campus.

Vanwege de (niet te voorziene) lengte van de lockdowns is de expositie in 2022 verlengd opdat zoveel mogelijk mensen er kennis van konden nemen.

* Voor vragen over de werkgroep en het erfgoed, of beschikbaarstelling van agenda's en notulen van de besprekingen: lucie.bastiaens@ou.nl.

Gebouw Pretoria bleek een prima locatie, omdat daar niet alleen met regelmaat intern overleg met medewerkers plaats vindt, maar vooral omdat externe bezoekers van academische zittingen en van het Studiecentrum Parkstad daar vaak wat langere tijd zijn. Met het bekijken van de expositie krijgen zij een beeld van (aspecten uit) de geschiedenis van de Open Universiteit. Vlakbij de expositieruimte staat in het studiecentrum overigens ook de door de pedel (AZ) beheerde vitrinekast met alle proefschriften die aan de Open Universiteit zijn verdedigd. Verder staan, verspreid over de OU-campus, diverse vitrines waarin onderdelen van het erfgoed thematisch worden tentoongesteld. In deze vitrines werden in 2022 geen wijzigingen aangebracht

Vernieuwde pagina Geschiedenis op OU-web

Vernieuwde pagina Geschiedenis met tijdljn op www.ou.nl

Erfgoed en geschiedenis zijn onmiskenbaar met elkaar verweven. De werkgroep heeft geconstateerd dat de pagina 'Geschiedenis' op de website van de Open Universiteit wel heel erg beknopt inging op de ontstaansgeschiedenis. In 2022 is daarom deze sectie op www.ou.nl/geschiedenis fors uitgebreid. Geïllustreerd met een tijdljn wordt het ontstaan en de ontwikkeling van de Open Universiteit, ondersteund met foto's en filmfragmenten, beschreven. Ook bevat het een overzicht van naslagwerken over de geschiedenis van de Open Universiteit. Er zal tevens verwezen gaan worden naar een digitale versie van de eerder genoemde expositie. Deze online weergave van historische aspecten sluit goed aan op de ambities van de Open Universiteit als digitale universiteit. Het streven van de werkgroep is om deze online initiatieven de opmaat te laten zijn van een online platform over het erfgoed (werktitel: Virtueel Museum).

In 2022 werden de webpagina's over de geschiedenis van de Open Universiteit 4.649 keer bekeken. Een flinke stijging ten opzichte van 2021 (2.433 weergaven).

Catalogisering kunst- en erfgoedcollectie

Een eerste verkenning op het gebied van kunst van, en aanwezig binnen de Open Universiteit heeft uitgewezen dat hier geen actueel overzicht van bestaat. De werkgroep heeft het maken van een inventarisatie op haar groslijst van activiteiten gezet, maar hier in 2022 geen prioriteit aan gegeven. Er dient namelijk – vanwege de hoeveelheid en complexiteit van het werk – eerst goed te worden onderzocht in welke vorm dit het beste kan worden aangepakt. Wellicht kan hier een stageopdracht van gemaakt worden. Er zijn contacten gelegd met de Faculteit Cultuurwetenschappen om dit verder uit te werken.

Van alle in het depot aanwezige documenten, periodieken en objecten over de OU-historie is door Frans Bogaert een catalogus aangelegd die als bruikbaar overzicht dienst doet en steeds wordt gecompleteerd. Door de vele afgiften bij het depot zijn tevens lacunes in de collectie opgevuld. In het bijzonder is dat al voor een overgroot deel gelukt voor de uitgaves van de *Modulair* en de *Werkwijzer* (OU tijdschriften die in respectievelijk 1985 en 1987 zijn opgericht).

Evaluatie van beleid en uitvoering

In iedere vergadering behandelt de werkgroep, voorbereid door de secretaris, de ‘korte-termijn-to-do-list’ en schenkt zij aandacht aan de plannen op de wat langere termijn. Zo vindt de werkgroep dat er een heldere visie nodig is op het beheer en behoud van de collectie in de vorm van een erfgoedbeleidsplan. Daarin moet antwoord worden gegeven op vragen als:

- welke criteria hanteren we voor het bewaren/afstoten van erfgoedobjecten?
- hoe bewaren/conserveren we de (papieren) collectie zo goed mogelijk?
- hoe kunnen we de collectie zichtbaarder en toegankelijker maken?
- in welke mate kunnen we gebruik maken van digitaliseringsmogelijkheden?

In 2022 werden eerste versies van een beleidsplan besproken en de werkgroep heeft een verdeling gemaakt welk lid zich met een bepaald onderdeel in het beleidsplan bezig zal houden: collectie (1) registratie en documentatie (2) behoud en beheer (3) publiek (4). In de Teams omgeving van de werkgroep staat de meest recente versie.

Uiteraard raken bovenstaande vragen aan de universiteit brede vraag naar het digitaal bewaren van ‘objecten’ uit het ‘digitale tijdperk’ en wat daaraan ‘onttrokken’ zou moeten worden (ook) als erfgoed. Voor het bewaren van onderwijsmateriaal in yOULearn bijvoorbeeld wil de werkgroep in 2023 de vinger aan de pols houden om te zien of bij de overgang naar Brightspace antwoord komt op de vraag: *‘Wat aan onderwijsmateriaal uit yOULearn is relevant om als exemplarische voorbeelden van OU Onderwijs uit vooral het tweede decennium van deze eeuw te bewaren zodat het toegankelijk kan blijven als erfgoed?’*. De cursussen in yOULearn blijven na september 2023 nog minstens een jaar actief, dus in ieder geval tot september 2024. De werkgroep richt zich op de vraag of yOULearn daarna als een soort archief kan blijven bestaan of dat er een transfer van documenten dient plaats te vinden.

Vlag 'Heerlen universiteitsstad' bij het Maankwartier

Aansluiting met erfgoed van ankerplaats Heerlen

De Open Universiteit heeft een band met de stad Heerlen. Het is in de eerste plaats haar vestigingsplaats: de toenmalige gunning van een universiteit aan de stad was één van de herstructureringsmaatregelen om stad en regio erbovenop te helpen na de sluiting van de mijnen. Heerlen/Parkstad is al enige tijd bezig om haar erfgoed sterker te verankeren door exposities in Schunck, het Mijnmuseum, lokale erfgoedplatforms en het Maankwartier. Het Maankwartier bevat tal van referenties aan het mijnverleden en is genoemd als mogelijk nieuwe locatie van de Open Universiteit. Mocht dit doorgaan dan zal de werkgroep hierbij aandacht vragen voor een goede locatie van een expositieruimte in het dan voor de Open Universiteit nieuwe gebouw.

De werkgroep constateert dat er onder erfgoedinstanties in de regio relatief weinig kennis is van de Open Universiteit U en haar ontstaansgeschiedenis. Vanuit het gedeelde verleden liggen hier kansen voor meer samenwerking. De werkgroep heeft dan ook positief geadviseerd aan het College van bestuur over aansluiting als partner bij de Coöperatie Erfgoed Limburg.

Bewaren/conserveren kwetsbare onderdelen

De werkgroep heeft al in 2021 geconstateerd dat een aantal documenten in de collectie er slecht aan toe is. Een voorstel van de werkgroep tot digitalisering van de papieren *Modulair*-edities is door het College van bestuur gehonoreerd en de opdracht werd begin 2022 afgerond. Daarmee is de mogelijkheid gecreëerd tot het blijvend kunnen raadplegen van de *Modulair* als informatiebron. Er wordt in 2023 verder onderzocht hoe dit archief online voor iedereen toegankelijk te maken is. Met de privacyofficer van de Open Universiteit werd in 2022 overlegd over wat er openbaar gemaakt mag worden. Dat blijkt veel uitzoekwerk te zijn. Daarna kan met de IT-afdeling contact worden gezocht om te zien hoe de interne en externe toegankelijkheid kan worden gerealiseerd.

Daarnaast vindt de werkgroep het belangrijk om herinneringen van (oud-)medewerkers die niet in officiële documenten te vinden zijn te 'bewaren'. Een gangbare methode hiervoor in historisch onderzoek is *oral history*. De Werkgroep ambieert een *oral history* project te starten, eventueel in de vorm van een stageopdracht. Mogelijkheden hiertoe zullen met de faculteit Cultuurwetenschappen worden besproken. In 2022 werd wat dit betreft geen substantiële voortgang geboekt.

De in het depot bewaarde beeldplaten met onderwijsmateriaal

Tweede expositie 2023

De werkgroep richt zich voor de tweede expositie op het thema Emancipatie met bewust een brede insteek van dit thema, dat vanaf de start van de Open Universiteit speelt. Het kan worden gericht op de bevolkingsgroepen (vrouwen, functiebeperking, tweede kans, topsporters, gedetineerden, Nederlanders in het buitenland, personen die een deeltijdstudie ambiëren om zich beter te kwalificeren voor de arbeidsmarkt) waarvoor de Open Universiteit vanaf haar start bij uitstek is bedoeld en die ook in het meest recente instellingsplan weer worden genoemd als doelgroep. Dit thema kan goed worden verbonden met de huidige ontwikkelingen op het gebied van diversiteit en inclusie. Vanwege de lockdowns is er geen officiële opening van de eerste expositie geweest, maar dit wordt wel voorzien voor de tweede expositie. Kathleen Schlusmans heeft (ook) van dat thema de nodige kennis en ervaring en de werkgroep overweegt om haar te vragen om een bijdrage te leveren in de vorm van een korte lezing en zo de expositie te openen. Op het moment dat de huidige expositie door de tweede wordt vervangen kan een deel naar een studiecentrum in het land verhuizen om ook daar bezoekers te informeren over de geschiedenis van de Open Universiteit. Utrecht lijkt een goede locatie hiervoor. Hier zal in 2023 nader naar worden gekeken.

Jaarverslag 2022
Werkgroep Kunst & Erfgoed

U2023/1.422JWI

Februari 2023 Open Universiteit